

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЙ

навчальної дисципліни «Товарознавство в логістиці»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Логістика

За темою №7 «Внутрішні та зовнішні логістичні процедури на підприємстві»

м. Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від
31.08.2021 № 1

Розробники: старший викладач циклової комісії економіки та управління,
к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Харченко М.В.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, старший викладач – методист Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук, професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.

План лекцій:

1. Внутрішні процедури.
2. Складські процедури.
3. Контакти з посередницькими структурами.

Рекомендована література:

Основна:

1. Батутіна А.П. Експертиза товарів: навч. посіб./ А.П. Батутіна, І.В. Ємченко, А.О. Троякова. - Київ: Кондор, 2016. – 396 с.
2. Бровко О. Г. Товарознавство. Продовольчі товари: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2010. – 730 с.
3. Глогусь О. Логістика: Навч. посіб. - Тернопіль: Екон. думка, 2006. - 332с.
4. Горбенко О. В. Логістика : навч. посіб. / О. В. Горбенко. – Київ : Знання, 2014. – 315 с.
5. Гуторов О.І., Лебединська О.І., Прозорова Н.В. Логістика: навч. посіб. — Харків: Міськдрук, 2011. — 322 с.
6. Забуранна Л.В. Логістичне управління підприємством: сутність та передумови розвитку /Л.В. Забуранна // Сталій розвиток економіки. – 2010. – № 7. – С. 120–123
7. Капінос Г.І. Управління якістю: навч. посіб./ Г.І. Капінос, І.В. Грабовська. - Київ: Кондор, 2016. – 278 с.
8. Крикавський Є.В. Логістика для економістів. Підручник – 2-е видання – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 476 с.
9. М.Окландер Логістика: Навчальний посібник, Центр навчальної літератури, 2018. – 346 с.
10. Матеріальні потоки у логістиці промислового підприємства Монографія / Є. В. Крикавський, Н. М. Васильців, В. А. Фалович. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 252 с.
11. О.Біловодська Логістика. Теорія та практика, Центр навчальної літератури, 2015. - 256 с.
12. Основи стандартизації та сертифікації: підручник/ О.М. Величко, В.Ю. Кучерук, Т.Б. Гордієнко, В.М. Севастьянов; за заг. ред. О.М. Величка; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Херсон: Олді-плюс, 2013. – 364 с.
13. Павлюченко Ю.П. Методи визначення фальсифікації товарів: Навчальний посібник. Київ, 2010. – 232 с.
14. Пономаренко В.С. Логістичний менеджмент: підручник / В.С. Пономаренко, К.М. Таньков, Т.І. Лепейко. - Харків : Інжек, 2010.- 440 с.
15. Радченко Л.О., Товарознавство непродовольчих товарів: Навчальний посібник. – Х.: Світ Книг, 2013. – 943 с.
16. Салухіна Н.Г. Язвінська О.М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2010.- 336 с.
17. Сирохман І.В. Товарознавство продовольчих товарів: підручник/ І.В. Сирохман. – Київ: Ліра-К, 2016. – 713 с.

- 18.Топольник В.Г., Котляр М.А. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: Навчальний посібник / В.Г. Топольник, М.А., Котляр. – Львів: «Магнолія 2006», 2009.- 212 с.
- 19.Чурсіна Л.А. Стандартизація продукції та послуг: навч. посіб./ Л.А. Чурсіна, О.П. Домбровська, Н.І. Резвих. – Київ: Ліра-К, 2016. – 226 с.

Допоміжна:

- 20.Верхівкер Я.Г. Технологічний інжиніринг підприємств харчової галузі: навч. посіб./ Я.Г. Верхівкер, О.С. Бессараб, Т.І. Нікітчина; за ред. Я.Г. Верхівкера; Одес. нац. акад. харч. технол., Нац. ун-т. харч. технол. – Одеса: Освіта України, 2017. – 144 с.
- 21.Мадані М.М. Товарознавство молока та молочних продуктів. Конспект лекцій. ОДЕУ – 2010. – 64 с.
- 22.Методи контролю якості харчової продукції: навч. посіб./ О.І. Черевко, Л.М. Крайнюк, Л.О. Касілова та ін.; за ред. Л.М. Крайнюка; Харк. держ. ун-т. харч. і торг. - Київ: Кондор, 2016. – 512 с.
- 23.О.Хромов Логістика, Видавництво – Бурун Книга, 2012 – 224 с.
- 24.Окландер М.А., Логістика: навч. посіб. - навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 346 с.
- 25.Охорона праці в галузі: навч. посіб./ П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, Р.М. Білик: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 322 с.
- 26.Пилипчук В.П. Промисловий маркетинг: навч. посіб. / Пилипчук В.П. - К.: Центр навчальної літератури, 2009.- 364 с.
- 27.Сирохман І.В., Задорожний Ф.М. Товарознавство продовольчих товарів: навч. посіб. – Львів: Коопспілка, 2010. – 628
- 28.Стефаненко С.П., Бевза С.С. Товарознавство харчових продуктів. Вінниця, 2010. – 536 с.
- 29.Транспортна логістика. Навчальний посібник Ігор Смірнов, Тетяна Косарева, видавничий центр навчальної літератури, 2018. 224с.
- 30.Тридід О.М. Система обслуговування споживача: теорія і практика: монографія / О.М. Тридід, К.М. Таньков, Г.Я.Дутка. – К.: УБС НБУ, 2008. – 184 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 31.Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII. – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
- 32.Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів від 20.09.2015. – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
- 33.Державна система стандартизації України: ua.textreferat.com/referat1612-1.html
- 34.Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України «Про затвердження Правил торгівлі непродовольчими товарами» від

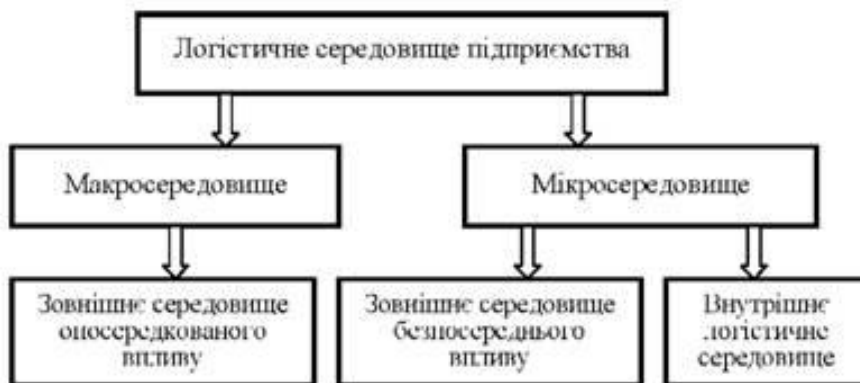
27.05.1996 № 294. – режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0298-96>

35. <http://barhan.poll/ava,ua/marek> – розділ маркетинг і реклама: теорія практичні поради; <http://www.customs.gov.ua> (Державна митна служба України);
36. <http://udc.com.ua/> – проект про бізнес-технології, головні теми: кооперація, системи управління якістю, маркетинг і Internet, дисконтна програма.
37. <http://www.autosystems.com.ua> – інформаційно-пошукова система по підприємствах, фірмах і організаціях, які працюють на ринку України (Маркетинг термінал-2000);
38. <http://www.dssu.gov.ua> (Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики);
39. <http://www.obriy-marketing.kiev.ua> – маркетинг для ефективного просування на ринку товарів і організацій (Обрій-маркетинг);
40. Продукти харчування. Зроблено в Україні. – режим доступу: <https://madeinua.org/> 3. Виробники продуктів харчування. – режим доступу: <https://madeinua.org/.../produkti-harchuvannya>.
41. Товарознавство непродовольчих товарів. – режим доступу: <http://svitohlyad.com.ua/>
42. Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості. – режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua/>
43. Український центр з питань сертифікації та захисту прав споживачів. – режим доступу: <http://www.162.com.ua/cert/equipment-technological-food>

Текст лекції

7.1 Внутрішні процедури

Складові логістичного середовища підприємства

Логістичну діяльність підприємства з точки зору реалізації основних логістичних процесів - координації:

- діяльності з оперативно-календарним планом постачання сировини, матеріалів та напівфабрикатів; транспортно-складські роботи з предметами постачання;
- діяльності з планом фізичного розподілу під час виробництва продукції; внутрішньозаводським переміщенням матеріалів, сировини, запчастин та готової продукції, завантажувально-розвантажувальні роботи, транспортно-складські роботи з незавершеного виробництва тощо;
- господарської діяльності з планом маркетингу під час реалізації продукції, прогнозування попиту, сервісним обслуговуванням, оперативно-календарним плануванням, обробленням замовлень клієнтів, складськими і транспортними роботами.

Логістичну діяльність на підприємстві через реалізацію логістичних функцій, які поділяються на логістичні процеси та логістичні операції.

Логістичний процес — це організована в часі послідовність виконання логістичних операцій, що дозволяє досягти задані цілі.

До логістичних процесів належать процеси, що пов'язані зі зміною параметрів простору (розміщення), часу, форми, властивостей логістичних потоків.

Наприклад, формування господарських зв'язків по поставкам товарів, доставка ресурсів від постачальників, управління складськими операціями, прогнозування потреби в перевезеннях, виконання перевезень і всіх необхідних при цьому супутніх операцій, доставка продукції в магазини, представництва, а також процеси управління, що забезпечують ефективне планування, контроль і регулювання потоків.

Логістичні процеси характеризуються:

- 1) технологічними режимами,
- 2) засобами технічного забезпечення,
- 3) матеріальними й трудовими витратами

Логістичний процес складається з двох основних підсистем (потоків): інформаційної і матеріальної.

Логістичний процес починається саме з операцій планування і організації, тобто із збору і обробки інформації, коли самі матеріальні потоки ще відсутні.

Операції інформаційної підсистеми — це різні розрахунки, збір і обробка інформації, переговори з іншими учасниками логістичного процесу, наради, укладення договорів, ухвалення управлінських рішень і так далі.

Операції матеріальної підсистеми — це транспортування вантажів, складування, перевантаження, формування і розформування вантажних транспортних одиниць (пакетів на піддонах, контейнерів), сортування вантажів, упаковка вантажів, комплектація транспортних партій і так далі.

Логістичні операція — це частина логістичного процесу, що виконується на одному робочому місці або з допомогою одного технічного засобу; це сукупність дій, спрямованих на перетворення логістичних потоків, що не підлягає декомпозиції.

Наприклад, елементарні дії з переробки вантажу (комплектація, навантаження, розвантаження тощо), інформаційного або фінансового потоку (прийом замовлення, складання договору, розробка маршруту, оплата товару).

Логістична функція — це укрупнена сукупність логістичних операцій, що спрямовані на реалізацію певного завдання логістичної системи, *наприклад, транспортування, складування, управління замовленнями, управління запасами.*

Логістичні процеси виконуються в межах логістичних функцій.

Виконання деяких логістичних функцій підприємство може доручити іншій господарській одиниці.

Організація логістичної діяльності за двома сценаріями:

1. **Аутсорсинг (контрактна логістика)** - перенесення частини виробничих або логістичних процесів на інші підприємства, *наприклад, купівля готових комплектуючих деталей, вузлів для складання виробів або використання послуг, що надають транспортні чи складської фірми.*

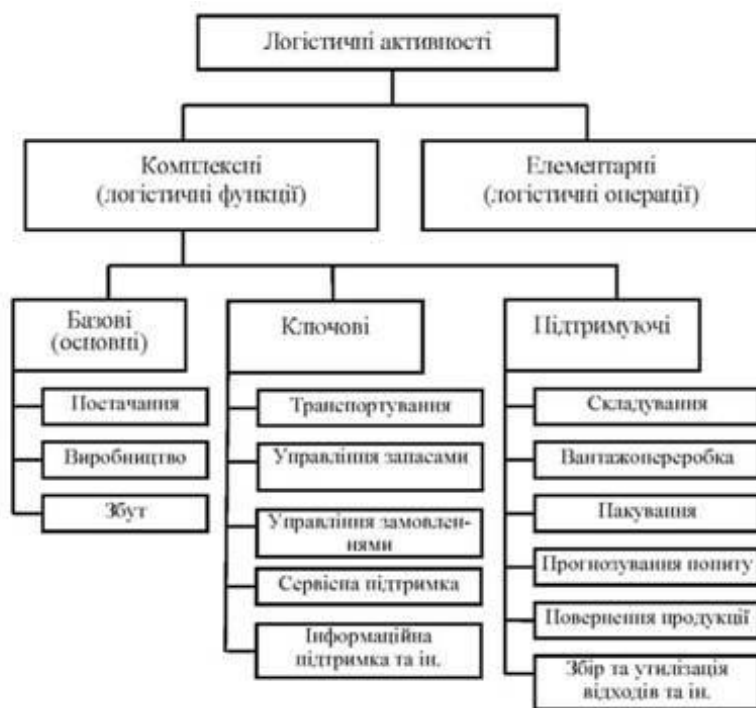
Діапазон використання аутсорсингу в ланцюгу поставок:

- 1) вузький - обмежений закупівлею деяких функцій;
- 2) широкий - комплексні угоди, що стосуються управління цілим ланцюгом поставок.

Рівень використання аутсорсингу визначається прийнятним на підприємстві рівнем логістичної спеціалізації.

2. **Інсорсинг** - це протилежний до попереднього сценарію і означає виконання процесів на підприємстві, *наприклад, передача проекту працівнику замість того, щоб найняти зовнішнього виконавця або компанію для виконання цієї роботи.*

Логістична процедура — це частина логістичної функції, що виникає в результаті її декомпозиції і характеризується однорідністю робіт та рішень, що приймаються. *Наприклад, формування потреби в матеріальних ресурсах, вибір постачальника, розробка плану транспортування вантажу. В деяких джерелах логістичної інформації функції, процедури и операції мають загальну назву — логістичні активності.*

Матеріальний потік в межах підприємства проходить фази трансформації:

- 1) постачання матеріалів,
- 2) виготовлення виробів,
- 3) збут,
- 4) повернення тари або неякісних виробів,
- 5) утилізацію та переробку відпрацьованих виробів, відходів, тари й упаковки.

Виконання замовлення споживача — це основне завдання в логістиці, що обслуговує як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів.

Зовнішні споживачі — це кінцеві користувачі продукту або послуги, а також торгові партнери підприємства, що купують його продукцію або послуги для перепродажу.

Внутрішні споживачі — це структурні підрозділи підприємства, що потребують логістичної підтримки для виконання своїх функцій. *Відповідно до цього розрізняють зовнішні і внутрішні замовлення.*

Підприємство може досягти значного успіху в логістиці, маючи високу компетентність в управлінні замовленнями.

Діяльність з опрацювання та реалізації замовлення стосується формування інформаційного потоку між замовником і постачальником щодо поставки певних товарів та надання послуг та передбачає виконання таких дій: складання замовлення за певною формою, передача, прийом, розміщення замовлення, формування і передача рахунку, комплектація, відправлення, контроль виконання замовлення.

7.2 Складські процедури

Логістична діяльність зі складування охоплює розміщення, організацію та розвиток складського господарства.

Складська логістика це складські послуги з доставки та перевезення вантажів як на склад, так і до місця його подальшого призначення.

Базовим об'єктом в системі логістики складування є склад, в якому відбувається прийняття матеріальних ресурсів, їх складування (розміщення), сортування, переміщення і підготовка до відправлення.

Важливими логістичними завданнями є визначення кількості, типів, місця розташування складів, проектування складських площ, вибір обладнання та організація роботи складів.

Витрати на транспортування та складування становлять 60-80% загальних логістичних витрат.

Логістична діяльність з пакування охоплює організацію процесу пакування, забезпечення логістичних функцій упаковки (захисних, складських, маніпуляційних та інформаційних), формування логістичних (вантажних) одиниць.

Складська логістика дозволяє оптимізувати процедуру складського господарства, процедури роботи з товаром і відповідні їм процеси управління ресурсами.

Складські послуги часто не завжди безпосередньо ведуть до скорочення витрат. Зростання витрат може супроводжуватися підвищенням рівня обслуговування клієнтів, при цьому спостерігається скорочення термінів виконання замовлень, розширення асортименту, випадки відсутності товарів у продажу рідше зустрічаються.

Не менш важлива раціональна організація системи складського господарства. При цьому потрібно усунути безладне розміщення сировини, матеріалів і техніки, знаходження ресурсів на відкритому просторі, що нерідко призводить до втрати якості ресурсів: матеріали і сировина, техніка мокнуть і іржавіють під дощем, втрачають свої якості і можливість застосування, що зазнає значні збитки фірмі.

Для зберігання ресурсів на відкритому просторі виготовляють з швидкозбірних конструкцій недорогі навіси і ангари, що оберігають ресурси від псування.

При зберіганні матеріалів на складах потрібно забезпечувати: роздільне, компактне розміщення довгомірних і невеликих по розмірах матеріально-технічних ресурсів.

При невеликих розмірах приміщень складів використовують розташування матеріалів компактно в ящиках, в осередках, на спеціальних вертикальних стелажах, що мають в розпорядженні паралельні ряди в складському приміщенні.

При значній дорожнечі оренди приміщень використовують підземні поверхи будівель і горищні приміщення (для розміщення невеликих по вазі вантажів) і організувати переміщення сировини і матеріалів на спеціальних вантажних ліфтах.

Щоб звести до мінімуму обслуговуючий персонал складів, впроваджують механізоване і автоматизоване складське господарство.

При автоматизації складів оператор, сидючи за пультом управління, зможе автоматично отримати з будь-якого стелажу на конвеєр перед собою необхідні матеріали і передати їх у відповідні виробничі цехи і підрозділи управління підприємства.

У сучасних умовах на великих і середніх підприємствах функціонують нерідко 3 види складів:

- склад підприємства;
- міжцехові склади;
- складські приміщення в цехах.

Між складами має бути налагоджений чіткий зв'язок, визначено, які конкретно матеріали, напівфабрикати, устаткування зберігаються в кожному приміщенні, і налагоджений строгий облік з використанням комп'ютерів і автоматизованих інформаційних систем по витрачання сировини, матеріалів і інших ресурсів, що дозволить мінімізувати витрати на виробництво одиниці продукції підприємства.

Зберігання товарів:

I. Роздільне зберігання товарів підвищеного споживчого попиту - зберігання в більш доступних зонах поблизу місць, відведених для відвантаження товарів.

II. Роздільне зберігання товарів зниженого споживчого попиту - зберігання в більш віддалених від місця відвантаження зонах.

Зберігання деяких матеріалів може здійснюватися на відкритому повітрі. Тимчасове зберігання використовується для товарів сезонного характеру. Розташування на складі товарів зниженого споживчого попиту залежить від розміщення товарів підвищеного попиту і специфічних товарів.

III. Окреме зберігання специфічних товарів (Атомні і радіоактивні матеріали, вибухонебезпечні) – ізолювання товарів.

IV. Зберігання цінних товарів (Тютюнові товари, алкогольні напої, дорогі ліки, точні вимірювальні інструменти піддаються частим розкрадань так само, як коштовності і твори мистецтва) - приміщення з секретними замками, сейфи, приховані контейнери.

V. Зберігання швидкопсувних товарів - здійснення контролю за температурою і рівнем вологості, темні приміщення, сталеві контейнери, за необхідністю.

VI. Зберігання товарів стратегічного призначення.

Строгість постанов щодо товарів особливої важливості обумовлена необхідністю запобігти нещасні випадки, зберегти і убезпечити здоров'я, життя і майно людей. Законодавством передбачена міра покарання за можливі порушення цих постанов.

VII. Основні організаційно-економічні засади зберігання товарів:

- 1. Безпека, надійність, дотримання умов зберігання.**
- 2. Відповідальність.** Менеджер складу несе матеріальну відповідальність за товарні запаси, що знаходяться на складі, відповідає за внутрішньоскладському документообіг.
- 3. Ефективність** - раціональне використання складських площ, зменшення витрат часу на виконання різних операцій, гнучкість у прийнятті рішень, поліпшення догляду за обладнанням і робочими приміщеннями, отримання прибутку при менших витратах. В інших випадках слід відмовитися від досягнення більшої ефективності на конкретній ділянці для того, щоб підвищити ефективність інших ланок логістичного ланцюга.
- 4. Економічність** - предметом економічного аналізу є вартість зберігання товарів, яка складається з вартості зберігання кожної одиниці товару або

вартості утримання кожної зони зберігання. *Шляхом порівняння можна визначити, наскільки висока вартість зберігання товару по відношенню до інших операційних витрат, а також до прибутку від продажів.*

Якщо вартість зберігання товарів перевищує очікувану прибуток, то можливі альтернативні рішення:

- а) зменшити витрати утримання товару на складі за рахунок раціоналізації всіх операцій при поводженні з товаром;
 - б) збільшити продажну ціну товару, а при неможливості підвищення ціни - виключити зі складської програми або зовсім відмовитися від його реалізації.
5. ***Гнучкість*** - здатність діяти ефективно і оперативно в непередбачених ситуаціях (зміна попиту, що перевищує прогноз, зміна параметрів логістичного потоку відносно розрахункового режиму тощо). *Гнучка організація складського господарства скорочує частоту проміжного звернення до товарів на всій протяжності їх зберігання.*

7.3 Контакти з посередницькими структурами.

Пріоритетну роль у формуванні ланцюга поставок відіграють системні зв'язки, які виникають під час взаємодії його складових елементів, забезпечуючи функціонування ланцюга як єдиної системи.

Важливим завданням служби логістики є забезпечення міжорганізаційної координації, що базується на логістичних зв'язках підприємства, які можна розглядати як сукупність організаційних, економічних та правових взаємовідносин учасників логістичних ланцюгів (виробників, постачальників, споживачів, торгових посередників, перевізників, фінансових та митних установ тощо).

Типи взаємовідносин між організаціями:

- ***відносини дистантного типу***, коли організації здійснюють угоди з поставки товарів або надання послуг протягом тривалого часу, однак відносини припиняються після закінчення угоди. До такого типу належить більшість відносин між організаціями;

- ***партнерство*** — це тісне співробітництво між його учасниками, яке досягається завдяки єдності поглядів щодо цілей, стратегій логістичної діяльності та передбачає розподіл обов'язків, ризиків та прибутків.

Відносини ґрунтуються на постійних комунікаціях, довірі, суворому виконанні зобов'язань учасниками ланцюга.

Взаємні вигоди від партнерства:

- 1) зниження сукупних логістичних витрат;
- 2) ефективніше використання логістичної інфраструктури;

- 3) покращання обслуговування споживачів;
- 4) зростання прибутку.

Різновиди партнерства:

- координація діяльності в одній функціональній області в короткостроковому періоді;
- інтеграція діяльності кількох функціональних напрямів в довгостроковому періоді (*високий рівень інтеграції, коли кожна організація розглядає іншу як продовження власного бізнесу*).

Форми взаємодії між учасниками ланцюгів поставок:

- співробітництво (обмін інформацією, укладання угод, партнерство тощо);
- конфлікти;
- конкуренція.

Якщо взаємовідносини співробітництва учасників ланцюгів поставок ґрунтуються на збігу економічних інтересів, то конфлікти виникають через зіткнення інтересів учасників, нечіткий розподіл їх обов'язків, прав, доходів.

Взаємовідносини у ланцюгах поставок регулюються інтересами учасників, вимогами ринку, а також державою.